

Hazırladı: Yunus Kazımov (AƏSMA)

10. Kassa əməliyyatlarının və hesablaşmalarının auditi. Maliyyə nəticələrinin auditi

Təsərrüfat fəaliyyəti prosesində müəssisələr və təşkilatlar malsatanlarla, malalanlarla, maliyyə-kredit orqanları ilə, öz fəhlə və qulluqçuları və s. ilə hesablaşma münasibətlərində iştirak edirlər. Bu zaman həyata keçirilən hesablaşmaların xeyli hissəsinin nağdsız qaydada aparılmasına baxmayaraq, onların bir hissəsi də nağd hesablaşmaya əsaslanır ki, o da müəssisənin kassası vasitəsi ilə yerinə yetirilir. Nağd pul əməliyyatları əsas etibarilə fəhlə və qulluqçuların əmək haqqının, onlara çatası mükafatın ödənişi və maddi yardım edilməsi, təqaüd məbləğlərinin ödənilməsi, xidməti ezmiyyətə gedənlərə avans verilməsi, xırda təsərrüfat xərclərinin və digər bu kimi məbləğlərin ödənilməsi ilə əlaqədar baş verir.

Müəssisələrdə və təşkilatlarda aparılan nağd əməliyyatlar bir qayda olaraq kassa vasitəsi ilə həyata keçirilir. Təcrübə göstərir ki, iqtisadi subyektlərdə yol verilən maliyyə pozuntularının xeyli hissəsinə bilavasitə həyata keçirilmiş kassa əməliyyatlarından başlamaq məqsədə uyğun hesab edilir. Kassa üzrə əməliyyatlar “Mühasibat uçotu haqqında” Qanun və Azərbaycan Respublikası Milli Bankının müvafiq təlimatları ilə tənzimlənir. Yoxlama zamanı baş vermiş kassa əməliyyatlarının başdan-başa yoxlanılması qaydası məqbul sayılır. Bununla əlaqədar olaraq kassa əməliyyatlarının auditinin aparılmasının metodu çox əsrlər bundan qabaq işlənib hazırlanmışdır. Kassa əməliyyatlarının aparılmasına dair əsasnamənin 39-cu maddəsinə əsasən auditor yoxlama zamanı müəssisədə kassa intizamına əməl olunması vəziyyətini yoxlamalıdır.

Bazar iqtisadiyyatına keçildiyi indiki dövrdə kassanın və kassa əməliyyatlarının yoxlamasının qarşısında bir sıra mühüm vəzifələr durur. Onlara aşağıdakıları aid etmək olar:

nağd pul vəsaitinin və digər maddi qiymətlilərin kassada saxlanması və bankdan alınıb kassaya gətirilərkən mühafizəsinin təmin olunması vəziyyətini müəyyən etmək;

bankın çek (qəbz) kitabçasının, çekdən çıxarışların saxlanması haqqında qüvvədə olan qaydada əməl olunma vəziyyətini müəyyən etmək, çek üzrə alınan pulun kassaya tam və vaxtında mədaxil olunma vəziyyətini yoxlamaq;

kassaya daxil olan və kassadan buraxılan pul vəsaiti üzrə əməliyyatların sənədlərlə rəsmiyyətə salınması haqqındakı qaydada əməl olunma vəziyyətini yoxlamaq;

kassada nağd pul qalığı limitinə əməl olunması və kassadan verilən təhtəl-hesab məbləğlərin və təsərrüfat ehtiyacı üçün xərclərin düzgünlüyünü yoxlamaq;

bankdan, rəbitə təşkilatlarından alınan nağd pul vəsaitinin vaxtında və tam mədaxil olunma vəziyyətini yoxlamaq;

kassa əməliyyatları icra edilərkən, kassa intizamına əməl olunub-olunmamasını yoxlamaq;

kassa əməliyyatlarının uçotunun, kassa kitabının aparılmasının və kassada saxlanılan digər maddi dəyərlilər üzrə analitik uçot kitabının aparılma vəziyyətini yoxlamaq;

kassanın qəflətən yoxlanılması və inventarlaşdırılması haqqında nəzərdə tutulan qaydaya və müddətə (vaxta) müəssisədə əməl olunma vəziyyətini yoxlamaq.